

ЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ - ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ

Доц. д-р Румен Ерусалимов,
СА “Д. А. Ценов”- Свищов

***Резюме:** В доклада се разглеждат проблеми съпътстващи развитието на българското застраховане, в годините след промените от 1989 година. Специално внимание е обърнато на основния показател за развитие на застрахователния пазар в България, а именно реализирания от застрахователните дружества премиен приход. В изследването са използвани официални, публикувани на интернет страницата на Комисията за финансов надзор, данни за периода 2007 г.-2015 г. По този начин са проследени процесите и са анализирани проблемите на българското застраховане, с оглед предварителните очаквания, в годините след пълноправното ни членство в Европейския съюз.*

***Ключови думи:** застраховане, премиен приход, пазарен дял*

Въведение

В годините на преход към пазарна икономика застраховането в България претърпя множество промени. В началото беше премахнат монопола в застрахователната дейност. На пазара се появиха нови български застрахователни дружества. Наред с това, отдавна утвърдени в практиката чужди такива, навлязоха на застрахователния пазар и коренно промениха отношенията в него.

Застрахователното законодателство изоставаше значително. В началото на прехода то не беше адекватно на настъпилите промени, в резултат на което се получи стихийно развитие на застраховането, без необходимата регламентация от страна на държавата.

Натрупалите се в годините проблеми, доведоха до приемане на Закон за застраховането, през 1997 година (7 години след началото на прехода), с който се поставиха основите на нормативната регламентация на отрасъла в посткомунистическото ни общество. Приемането на страната ни като пълноправен член на Европейския съюз беше предпоставка за по-обстойно регламентиране на застрахователната дейност. Приетият в края на 2005 година и действащ от 01.01.2006 година Кодекс за застраховането ясно очерта полето на действие на

застрахователните дружества, продуктите, които те предлагат, надзорната функция на държавата и т.н. Текстовете в основния нормативен документ, регламентиращ застрахователната дейност, приети тогава набързо, показаха много дефекти и често бяха променени във времето, за да се стигне до 2016 година, когато вече в сила е изцяло нов Кодекс за застраховането.

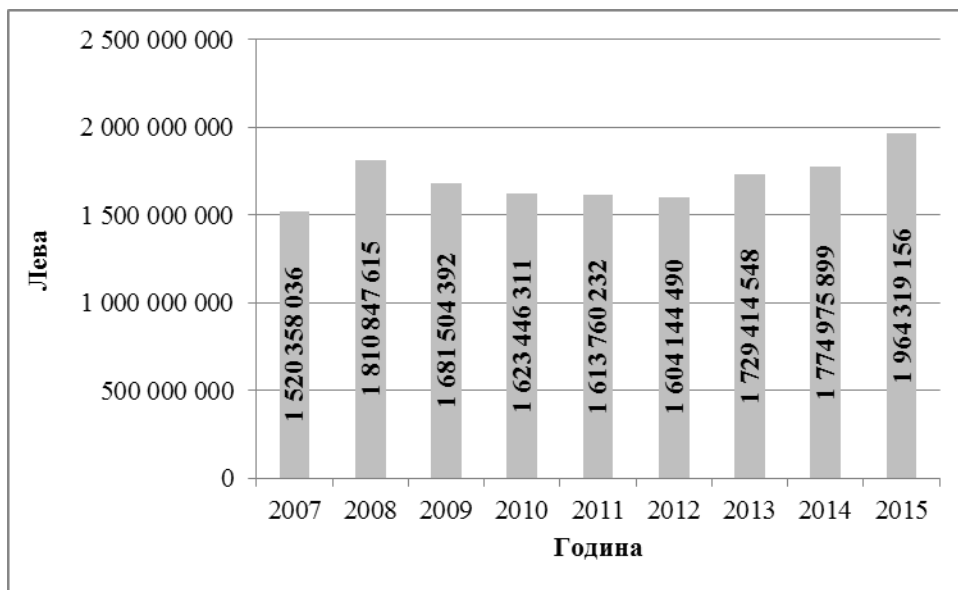
* * *

Основна предпоставка за приемане на изцяло нов кодекс за застраховането са последиците от последната световна финансова и икономическа криза. Очакванията, че приемането на България като пълноправен член на Европейския съюз ще доведе до бързо развитие на икономиката и съответно на застраховането не се оправдаха. Очерталата се в началото благоприятна тенденция, бързо смени своята посока.

Таблица 1. Премиен приход на застрахователните дружества в България

Година	Общо застраховане	Живото-застраховане	Общ премиен приход	Дял на Общото застраховане	Дял на Живото-застраховането
	лева	лева	лева	%	%
2007	1 268 582 389	251 775 647	1 520 358 036	83,44	16,56
2008	1 532 438 440	278 409 175	1 810 847 615	84,63	15,37
2009	1 456 839 769	224 664 623	1 681 504 392	86,64	13,36
2010	1 374 768 758	248 677 553	1 623 446 311	84,68	15,32
2011	1 362 056 138	251 704 094	1 613 760 232	84,40	15,60
2012	1 336 061 605	268 082 885	1 604 144 490	83,29	16,71
2013	1 423 472 145	305 942 403	1 729 414 548	82,31	17,69
2014	1 434 333 080	340 642 819	1 774 975 899	80,81	19,19
2015	1 573 050 981	391 268 175	1 964 319 156	80,08	19,92

Данните в таблица 1 показват, сериозен спад на реализирания от застрахователните дружества премиен приход през 2009 година, когато кризата за пръв път даде отражението си върху българската икономика. Докато в общото застраховане този спад е само 4,93%, то в живото-застраховането, спрямо 2008 година, е с цели 19,30%. Спадът в премиеният приход продължи чак до 2012 година, а нивата от 2008г. бяха достигнати едва през 2015 година.

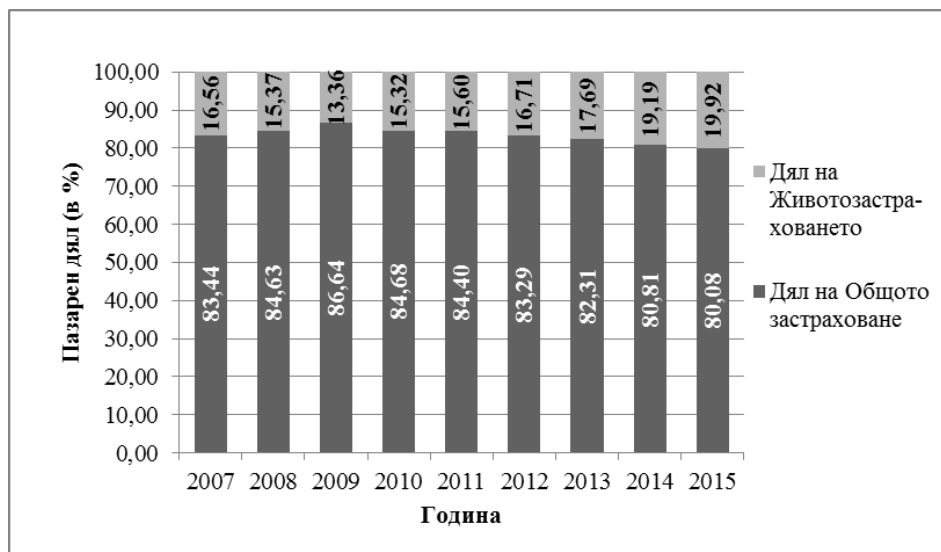

Фиг. 1. Премиен приход на застрахователните дружества в България.

Всичко това, а и сътресенията в банковия сектор доведоха до необходимостта от нова регулация на застрахователния пазар. С новоприетият Кодекс за застраховането държавата засили своите изисквания към платежоспособността на застрахователните дружества. Това беше наложено от влязлата в сила Директива на Европейския съюз „Платежоспособност II”, основната цел на която е избягването на фалит на застрахователни дружества. Наложени бяха „стрес тестове”, които да покажат състоянието на работещите на българския пазар застрахователни дружества.

Един от основните проблеми на българското застраховане, след промените от 1989 година, е състоянието на животозастраховането. Числата в таблица 1 показват сериозен дисбаланс между общото застраховане и животозастраховането.

Делът на премийният приход реализиран в животозастраховането е един от показателите, които отразяват нивото на развитие на застрахователния пазар в съответната страна. Докато в развити европейски страни като Люксембург, Ирландия и Финландия той надхвърля 80%, то в нашата страна, отчитаме като положителен факта на постоянно нарастващ дял на животозастраховането, в годините след 1989 г., достигнал своя максимум през 2007 г. от 16,56%.

Фиг. 2. Пазарен дял на основните раздели застраховане в България

Очакванията, че с пълноправното членство на страната ни в Европейския съюз, застрахователният пазар ще се балансира, а живото-застраховането ще заеме подобаващото си място не се сбъднаха. За съжаление дори тенденцията се обърна и този дял намаля на 15,37% през 2008 г., за да достигне своя минимум през 2009 г., когато е едва 13,36%. Както вече беше споменато световната икономическа криза се отрази по-осезателно на живото-застраховането и направи въпросния дисбаланс още по-голям. Причина за него обаче, не е само в нея. Проблемите на българското живото-застраховане са свързани и с ценностна система на българските граждани, след промените от 1989 година, включително и по отношение необходимостта и ползите от застраховането. Автомобилът се превърна в най-ценната вещ, на която трябва да се осигури застрахователна защита, а живота, здравето и работоспособността на хората останаха на заден план. Застрахователните дружества бързо преориентираха своето предлагане и концентрираха усилията си в общото застраховане и по-специално в автомобилното застраховане. С влизането в сила на Закона за застраховането, през 1997 година, законодателя направи стъпка за балансиране на застрахователния пазар. Застраховането беше разделено на общо застраховане и живото-застраховане. Основната цел беше защита интересите на живото-застрахованите, но това доведе и до засилване конкуренцията между новоучредените живото-застрахователни дружества. За съжаление обаче, първоначално те насочиха усилията си не към основната,

а към една от допълнителните функции на застраховането, а именно спестяването.

Основната функция на застраховането е възмездяването на загубите, претърпени от застрахованите, вследствие на настъпили случайни събития. Отнесено към полето на животозастраховането, това се изразява, чрез финансово подпомагане на гражданите в трудни за тях моменти, свързани със загуба на доходи или невъзможност за такива поради събития като: смърт, инвалидизиране, заболяване и т.н. Българските животозастрахователни дружества обаче, с приоритет предлагат смесената застраховка „Живот”. Нейният дял през годините достига близо 93%. Тя често е афиширана на пазара като спестовна, а всъщност представлява застрахователна комбинация от минимум две застраховки: застраховка в случай на преживяване и срочна застраховка в случай на смърт. Плащането на застрахователя, при изтичане срока на договора е свързано с преживяването на застрахования, а не със спестеното от него. Изплащането на застрахователната сума при преживяване на определения в договора срок, не означава, че се изплаща спестеното от конкретния застрахован, във връзка с правените от него вноски, а е за сметка на онези, които не са преживели този срок.

Освен застрахователните дружества, посредниците също предлагат с приоритет смесената застраховка „Живот”. Тя е скъпа, а тяхната комисионна е пряко свързана с това. Покриването обаче, на две противоположни по своя характер събития (смърт и преживяване) обезсмисля застраховката, а застрахованите интуитивно осъзнават този факт, който ги кара да избягват животозастраховането.

През последните години се забелязва активизиране на застрахователите при предлагането на така наречената рискова застраховка „Живот”. Нейният дял от едва 7,50% през 2007 г., достига 29,71% през 2015 година. Това всъщност е познатата в теорията срочна застраховка в случай на смърт, при която застрахователят се задължава с изплащане на застрахователната сума на наследниците на застрахованото лице, в случай на неговата смърт, по време срока на договора. Тази застраховка изпълнява най-добре основната функция на животозастраховането, а именно финансово подпомагане на гражданите в трудни за тях моменти, свързани със загуба на доходи или невъзможност за такива поради събития като: смърт, инвалидизиране, заболяване и т.н. Освен всичко друго, тя е относително евтина, особено за по-младите лица.

Интересен е и факта, че дори през 2009 година, когато световната финансова и икономическа криза се отрази най-много на българския застрахователен пазар, застраховката в случай на смърт бележи

ръст, макар и малък. Тенденцията обаче се запазва и през следващите шест години премийният приход по тази застраховка нараства с повече от три пъти. Това е и основната причина делът на животозастраховането непрекъснато да нараства и от 13,36% през кризисната 2009 година, да достигне 19,92% през 2015 година.

Заклучение

Променената ценностна система на българското общество, след 1989 година доведе и до промяна в нагласите на хората, относно необходимостта и ползите от застраховането. Приспособяването към действителността, в началните години на прехода към пазарна икономика, допринесе за сериозен дисбаланс в развитието на застраховането. Общото застраховане и особено автомобилното застраховане, завладя съществена част от пазара. За сметка на това животозастраховането, което в развитите европейски страни изпреварва общото застраховане по премиен приход, у нас заема все още незначителен дял. Ситуацията обаче, постепенно се нормализира и отбелязания ръст, през последните три години, се дължи в по-голяма степен на животозастраховането. Това беше постигнато с преориентиране в предлагането от страна на животозастрахователните дружества. Те насочиха своето внимание към продукт, който изпълнява в най-голяма степен основната функция на животозастраховането, а именно финансово подпомагане на гражданите в трудни за тях моменти, свързани със загуба на доходи или невъзможност за такива поради събития като: смърт, инвалидизиране и заболяване. Този подход донесе търсените резултати и докато достигнатите нива на премиен приход през 2008 г. в общото застраховане бяха надминати чак през 2015 г., в животозастраховането това се случи още през 2013 година.

Стъпките за преодоляването на дисбаланса между общото застраховане и животозастраховането са правилната посока. Необходимо е те да продължат, а българското застраховане по своите показатели за развитие да се нареди до средното европейско ниво.

ЛИТЕРАТУРА

1. <http://www.fsc.bg>.